

Lovfestet økning i kjøttforbruket?

Av Mekonnen Germiso

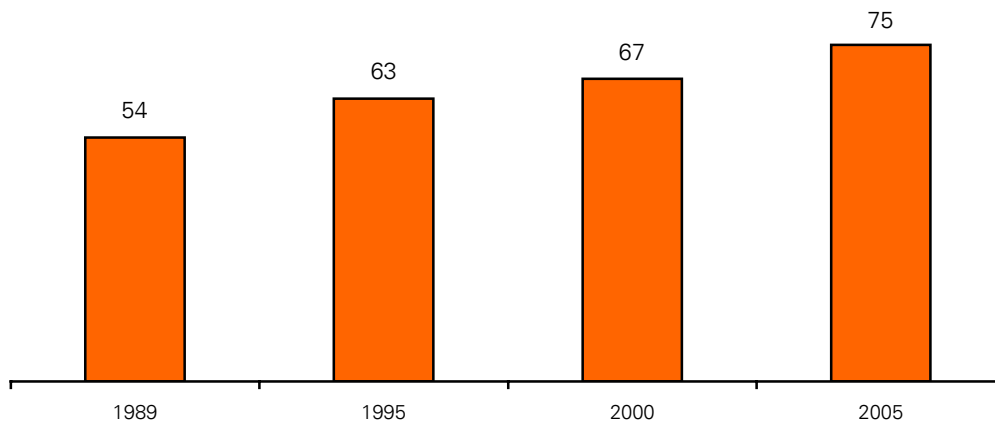
Nordmenns kjøttforbruk har økt kraftig de siste årene, noe som er bekymringsfullt sett fra et miljøsynspunkt. Bekymringsfullt er det også at forbruksøkningen synes å være ønsket på Stortinget. Med bakgrunn i Omsetningsloven fra så langt tilbake som 1936 er staten med på å administrere et system som hvert år kanaliserer over 110 millioner kroner til tiltak som skal få nordmenn til å spise mer kjøtt og egg, drikke mer melk og spise mer ost. Tilsvarende brukes under 9 millioner kroner på å få oss til å velge langt sunnere og mer miljøvennlig mat som frukt, korn og grønnsaker.

Dette i en situasjon hvor befolkningen er på full vei mot overvekt og matforbruket står for betydelige deler av miljøbelastningen av privatforbruket vårt.

Vi tar her opp det spesielle forhold at målrettet arbeid for kontinuerlig *forbruksøkning* brukes som markedsregulering – i en befolkning som er både overvektig og overforbrukende. Bakgrunnen er de stadig tydeligere miljøkonsekvensene av matforbruket, spesielt på klimaområdet. I tillegg lever vi i en verden med stadig økende befolkning og raskt økende etterspørsel etter arealer til bioenergiproduksjon som erstatning for klimaskadelig olje og for å oppnå økt energisikkerhet.

Kjøttproduksjon beslaglegger langt mer areal enn produksjon av frukt, grønnsaker og korn. Import av fôr til norsk kjøttproduksjon er betydelig, i tillegg til at 85 % av det norske jordbruksarealet går med til å produsere dyrefôr¹. De siste årene har vi også fått et betydelig økt fokus på de store klimagassutslippene som produksjon av animalsk mat gir sammenlignet med vegetabilsk mat. Ett kilo storfekjøtt krever 90 ganger mer areal og gir 75 ganger større klimagassutslipp enn en kilo poteter (Williams et al 2006).

Kraftig økning i det norske kjøttforbruket (tall i kg pr innbygger)

Fra 1989 til 2005 økte det norske kjøttforbruket med 38 %, målt pr innbygger. Mens en gjennomsnittlig innbygger i 1989 kjøpte 54 kg kjøtt i året, var forbruket økt til 75 kg i 2005 (Hille 2006)².

¹ Se "Slik spiser de rike. Om norsk kjøttforbruk i globalt perspektiv". FIVH-rapport 2/2004 www.framtiden.no/filer/Slik_spiser_de_rike_r0204.pdf

² Tallene er inkludert grensehandel.

Kan man si at forbruksøkningen er lovfestet?

I 1936, etter år med vanskelige forhold for norske bønder, vedtok Stortinget Omsetningsloven for å hjelpe landbruksnæringen gjennom å regulere markedene. Lovens fulle navn er *Lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvarer*, og paragraf nummer én lyder: *Fyremålet med lova er gjennom samyrke å fremja umsetnaden av kjøtt av storfe, kalv, sau, reinsdyr og fjørfe, fleisk, korn og oljefrø, mjølk, smør, ost, egg, pelsdyrskinn, reinsdyrskinn og hagebruks- og gartneriprodukt.*

Jordbruket har historisk vist seg som en vanskelig sektor, med boom – bust sykluser og uforutsigbare naturforhold. Markedsregulering har gjort det lettere å være norsk bonde. Notatet retter seg således ikke inn mot markedsregulering i jordbruket som sådan. Problemet er at de organene som er etablert som en følge av loven fortsatt brukes til å jobbe for en kontinuerlig forbruksøkning. Av miljøhensyn er det ikke lenger formålstjenlig å opprettholde ordningene med såkalte "opplysningskontorer".

Staten krever inn penger og har overoppsyn med ordningen

Til å sette Omsetningsloven ut i livet, har landbruksmyndighetene etablert Omsetningsrådet, som er et *offentleg organ med frittstående stilling*. Landbruket og samvirkebedriftene har flertallet av medlemmene i rådet, hvor også næringsmiddelindustrien, detaljhandelen og fagbevegelsen er representert. I tillegg har tre departement hver sine medlemmer: Landbruks- og matdepartementet (som har rådets leder), Fornyings- og administrasjonsdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet.

Omsetningsrådets budsjett kommer i det store og hele fra innkreving av omsetningsavgifter på ulike jordbruksvarer i Norge. Noen mindre tilleggsbevilgninger fra staten kommer i tillegg.

I tillegg til tradisjonelle markedsregulerende tiltak / avsetningstiltak, som eksportdumping, transportstøtteordninger, omgjøring av overskuddskorn til dyrefôr, nedpløying av grønnsaker og fryselagring av ulike varer, har Omsetningsrådet som oppgave å *Fremje faglege tiltak og opplysningsarbeid med bruk av midlar frå omsetningsavgiftene. Desse tiltaka kan vere retta mot produsent, handel og industri eller forbrukar*. Dette notatet konsentrerer seg om det såkalte opplysningsarbeidet, som organiseres gjennom opplysningskontorene (SLF 2007a).

Forbruk av omsetningsmidler i 2006 (millioner kroner):

	Avsetningstiltak	Faglege tiltak	Opplysningsverksemd	Sum
Mjølke og mjølkeprodukt	163,1	9,7	21,3	194,1
Kjøtt	243,9	58,8	71,7	374,4
Hagebruk	2,9	1,4	8,6	12,9
Egg	20,1	3,3	7,9	31,3
Fjorfekjøtt	3,8	3,8	10,9	18,5
Korn	48,4	0,5	0,05	49,0
Pelsdyr		2,8		2,8
Sum alle sektorar	482,2	80,3	120,5	683,0

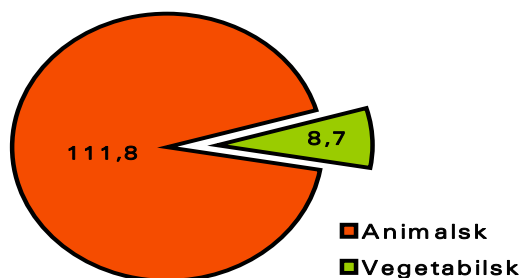
Faksimile fra Omsetningsrådets årsmelding s.10 (SLF 2007b)

Opplysningskontorene er reklamebyrå og kommunikasjonsbyrå i ett

Det fins i dag fire opplysningskontor som finansieres av Omsetningsrådet, og ett som er delfinansiert (se tabell nedenfor). Opplysningskontorene driver dels ordinær markedsføring gjennom reklame på TV og i andre medier, dels kommunikasjonsarbeid for å få innpass for sitt budskap i pressen, og dels mer langsiktig markedsføring og påvirkningsvirksomhet for eksempel mot barn gjennom skolemelkordningen og tilskudd til innkjøp av råvarer til skolekjøkken.

Tittel	Nettadresse	Bruk av opplysningsmidler 2006	Andel av opplysningsmidlene
Opplysningskontoret for kjøtt	www.matprat.no	71,7 mill kr	59,5 %
Opplysningskontoret for meieriprodukter	www.melk.no	21,3 mill kr	17,7 %
Opplysningskontoret for egg og hvitt kjøtt	www.egg.no	18,8 mill kr	15,6 %
Opplysningskontoret for frukt og grønnsaker	www.frukt.no	8,6 mill kr	7,1 %
Korn ³	-	0,05 mill kr	0,0 %
Sum		120,5 mill kr	100 %

Av tabellen og figuren ser vi at nesten 112 millioner kroner, 90 prosent av midlene, går til å fremme forbruket av animalske matvarer, mens under 9 millioner gikk til å fremme forbruket av frukt, grønnsaker og kornvarer.

Målsetningen til Opplysningskontoret for kjøtt (OFK) er offisielt sett *å drive forbrukerretta og merkenøytral opplysnings- og informasjonsverksemd om kjøtt*. Oversatt til dagligtale kan vi si at opplysningskontorets oppgave er å få folk til å kjøpe mer kjøtt. OFK brukte i 2006 foruten administrasjon midlene på kategoriene *utgreiingsbehov, massekommunikasjon, informasjonsarbeid/PR, haldningsskapande arbeid, marknadsføring handel/industri og tilleggsløyvingar*.

Opplysningskontorenes arbeid for markedsregulering gjennom påvirkning for økt forbruk ses tydelig gjennom at for eksempel OFK omprioriterte aktivitetsplanen da det i 2006 ble klart at det var i ferd med å bli overskudd av svinekjøtt i markedet, og derfor brukte mer penger på å reklame for svinekjøtt.

Posten *tillleggsløyvingar* bestod i hovedsak av 11,5 millioner kroner i forbindelse med E.coli-saken, blant annet til TV-reklame som viste hvordan man kunne fortsette å spise kjøtt trygt gjennom god kjøkkenhygiene.

Anbefalinger

For å slutte å stimulere norske forbrukere til å kjøpe enda mer av de mest ressurskrevende og miljøskadelige matvarene kjøtt, melk og egg, og slik bidra til en mer bærekraftig utvikling, bør staten:

- Slutte å tilrettelegge og organisere pengestrømmen til opplysningskontorene. Slik overlater man til aktørene i jordbruk og næringsmiddelindustrien selv å markedsføre sine produkter – slik det er i andre bransjer.
- Øke bevilgningene kraftig til informasjon om et sunt og miljøvennlig kosthold gjennom Helse- og omsorgsdepartementet og Miljøverndepartementet.

³ Opplysningskontoret for brød- og bakevarer, Brødfakta, ble lagt ned 30.12.2005. Et nytt privat selskap; Opplysningskontoret for brød og korn AS, er etablert av Norske Felleskjøp BA, Baker- og Konditorbransjens Landsforening, Goman Bakeriene Holding AS, Lantmännen Mills AS og Norgesmøllene AS (Baker og konditor 2007). 50 % av finansieringen kommer fra omsetningsavgiften via Omsetningsrådet (Wikipedia 2007).

Kilder

Bakeri 2007: *Daglig leder på plass i Opplysningskontoret* www.bakeri.net/index.php?page_id=82&article_id=2548

Hille, J. 2006: *Økologisk utsyn 2006. Økologiske konsekvenser av den norske økonomiske utviklingen i året som gikk.* FIVH-rapport 2/2006. Framtiden i våre hender. Oslo www.framtiden.no/index.php?back=2&artikkelid=1879

SLF 2007a: *Omsetningsrådet. Styrer/Råd/Utvalg -> Omsetningsrådet.* Statens Landbruksforvaltning, Oslo www.slf.dep.no

SLF 2007b: *Årsmelding og rekneskap 2006. Omsetningsrådet.* www.slf.dep.no/KnowBase/Content/6774/ENDELIG%20PDFVERSJON%20FOR%20WEB.PDF

Wikipedia 2007: *Markedsordningen for korn.* http://no.wikipedia.org/wiki/Markedsordningen_for_korn

Williams, A.G., Audsley, E. and Sandars, D.L. 2006: *Determining the environmental burdens and resource use in the production in agricultural and horticultural commodities. Main Report. Defra Research Project IS0205.* Bedford: Cranfield University and Defra. www.defra.gov.uk/science/project_data/DocumentLibrary/IS0205/IS0205_3959_FRP.doc